

Т. Ю. Прымак,
к. ф.-м. н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-0682-8717

Я. П. Тиш,
студентка магістратури факультету готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-8022-0676

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.3.54

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА ЖИТОМИР

Т. Prymak,
PhD in Physico-Mathematical Sciences, Associate Professor of the Department
of Tourism and Hotel Business, National University of Food Technologies, Kyiv
Ya. Tysh,
Master's student of the Department of Hotel-Restaurant and Tourism Business,
National University of Food Technologies, Kyiv

EVALUATION OF EFFICIENCY OF ZHYTOMYR TOURISM INFRASTRUCTURE

У статті досліджується структура туристичної інфраструктури на прикладі міста Житомир. Визначено, що місто не є мономістом, володіє туристичними ресурсами і має потенціал для розвитку туризму. Аналіз туристичної інфраструктури показав її недосконалість та обмежений ресурс, хоча треба зазначити, місто має хорошу транспортну доступність. Туристичні ресурси разом з туристичною інфраструктурою залучені українськими туроператорами при формуванні туристичного продукту, але попит на них невеликий, що підтверджує відсутність міста в рейтингах туристичних дестинацій України. Ситуація ускладнюється низьким рівнем інформованості жителів міста про його туристичний потенціал. Попри наявність у місті музею космонавтики, давньої історії міста та інших чинників, мешканці Житомира не вважають своє місто унікальним. Запропоновано застосувати кластерний підхід до удосконалення туристичної інфраструктури, а також напрями підвищення ефективності її використання, зокрема, шляхом розробки туристичної навігації та мобільного туристичного додатку.

The article examines the structure of tourist infrastructure on the example of the city of Zhytomyr. It is determined that the town is not a mono-city, it has tourist resources and the potential for tourism development. At the same time, the availability of tourist resources does not guarantee the development of tourism in the destination. The town is able to benefit from the existing tourist potential only together with the created tourist infrastructure. The analysis of the tourist infrastructure showed its imperfection and limited resources. However, in general, the majority of accommodation facilities are located close to Zhytomyr tourist locations, which increases their attractiveness to potential tourists. Also, the town has good transport accessibility. For organized tourists, the most attractive locations are the Museum of Astronautics. S. Korolyova; Gagarin Park; Castle Hill Park. Tourist resources together with the tourist infrastructure are involved by Ukrainian tour operators in the formation of the tourism product. But the demand for resources is not big, and the lack of the town in the rankings of tourist destinations in Ukraine confirms this. The situation is complicated by the low level of awareness of city residents about its tourism potential. Despite the presence of a museum of cosmonautics, ancient history of the city and other factors, the residents of Zhytomyr do not consider that their town is unique. Local authorities are working to address this issue through the Zhytomyr Regional Tourist Information Center, established to promote and to realize the tourism potential of Zhytomyr Region. But in order to create a favorable business environment for tourism development in the destination, to attract investment and create a positive image, it is necessary to create an

effective regulatory policy to optimize the activities of regional tourism authorities. It is proposed to create a tourist cluster in the town of Zhytomyr for the systematic solution of the tasks. Also, the way of improving the efficiency of tourist infrastructure using is the improvement of tourist navigation and the development of a mobile tourist application. This will simplify the search for interesting objects and show attractive tourist places in Zhytomyr to the citizens.

Ключові слова: туристична інфраструктура, туристичні ресурси, готель, транспортна інфраструктура, кластер.

Key words: tourism infrastructure, tourism resources, hotel, transport infrastructure, cluster.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Пропорційна залежність ролі туристичного бізнесу у соціально-економічному зростанні сучасного суспільства не викликає сумніву. Зважаючи на це, навіть у тих країнах, де він ще не посів домінуючого місця в структурі дозвілля, а це стосується і сьогоденної України, туризм привертає до себе увагу як та ланка економічної діяльності, котра здатна забезпечити значний і суттєвий господарський, фінансовий та соціальний ефект. Саме з цієї причини досить актуальним у науковому плані є дослідження феномена інфраструктури туризму, його соціально-економічних чинників, з метою з'ясування шляхів та способів подальшого розвитку та удосконалення індустрії туризму, збагачення її соціокультурного змісту та досягнення високого рівня соціально-економічної ефективності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розвитку туристичної інфраструктури на різних територіях приділяють увагу у своїх роботах такі вітчизняні автори: Герасименко В.Г., Рутинський М.Й., Собкевич О.Д., Сонько С.П. [1—4] та інші. Проте структура туристичної інфраструктури, її вплив на розвиток туризму диференціюється залежно від туристичної дестинації, що доводить актуальність дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в оцінюванні туристично інфраструктури міста Житомир та визначенні перспектив її розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Житомир — обласний адміністративний, економічний та культурний центр, місто обласного значення. Житомир не є мономістом, в якому економіка залежить від одного підприємства, або підприємств однієї галузі. Відтак є резерви для створення нових робочих місць / посад на підприємствах різних видів економічної діяльності і в перспективі позиціонування як "розумне місто", завдяки: розвитку економіки, зокрема її третинного сектору — сфери послуг; ефективному менеджменту; інвестиціям у людський капітал; запровадженню креативної індустрії [5].

Оскільки туристична інфраструктура міста ґрунтується на туристичних ресурсах, і саме наявність останніх є стимулюючим чинником її формування та постійного удосконалення, то варто оцінити природні

та історико-культурні ресурси міста Житомир. До складу природно-заповідного фонду Житомира входять такі найбільш атрактивні об'єкти: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення ім. Ю. Гагаріна; геологічна пам'ятка природи місцевого значення Скеля "Голова Чацького", геологічна пам'ятка природи місцевого значення Скеля "Чотири брати". Щодо історико-культурної спадщини, то місто Житомир внесено до Державного реєстру історичних міст України. На території міста розташовані численні пам'ятки культурної спадщини, з яких 11 пам'яток національного значення та 168 пам'яток місцевого значення. Туристичні об'єкти та атрактори Житомира мають привабливість для туристів, оскільки деякі з них відзначаються рідкісними колекціями та характеризуються унікальністю.

Серед нових туристичних об'єктів міста варто визначити Приватний музей старовинного інструменту "Ремісничий двір" (вул. Богдана Хмельницького, 42). "Ремісничий Двір" — історичний музей старовинного інструменту, який існує вже більше 20-ти років, аналогів якому ще немає в Україні. У спеціальних павільйонах та облаштованих музейних зонах "Ремісничого двору" можна не лише оглянути кілька тисяч експонатів, але й дізнатися про історію кожного з них, сферу його використання і потримати в руках інструмент минулого чи навіть позаминулого сторіччя [6].

Також варто загадати про Gnatyuk Art Center (вул. Велика Бердичівська, 24) — це найбільший арт-простір Житомира, площа якого — 550 м². Саме тут все частіше проводяться наймасштабніші творчі вечори, виставки, відбуваються презентації та зустрічі однодумців з усієї області. Дуже важливим є те, що практично на всі ці події вхід є абсолютно вільним, і потрапити на будь-який захід може кожен охочий [7].

Таким чином, місто Житомир має туристичні ресурси, достатні для залучення потенційних туристів. Водночас наявність туристичних ресурсів не гарантує розвиток туризму в дестинації. Тільки разом зі створеною туристичною інфраструктурою місто спроможне отримати ефект від наявного туристичного потенціалу. Відповідно, зробимо аналіз туристичної інфраструктури, перш за все, закладів розміщення і харчування туристів. Оцінюючи просторове розташування готелів та готельних комплексів, слід відзначити таке: 4 готелі розташовані в центральній частині міста (готелі "Reikartz Житомир", "Україна", "Гайки", "Гостинний двір"; 2 готелі ("Домашній", "Королівська бочка") неподалік

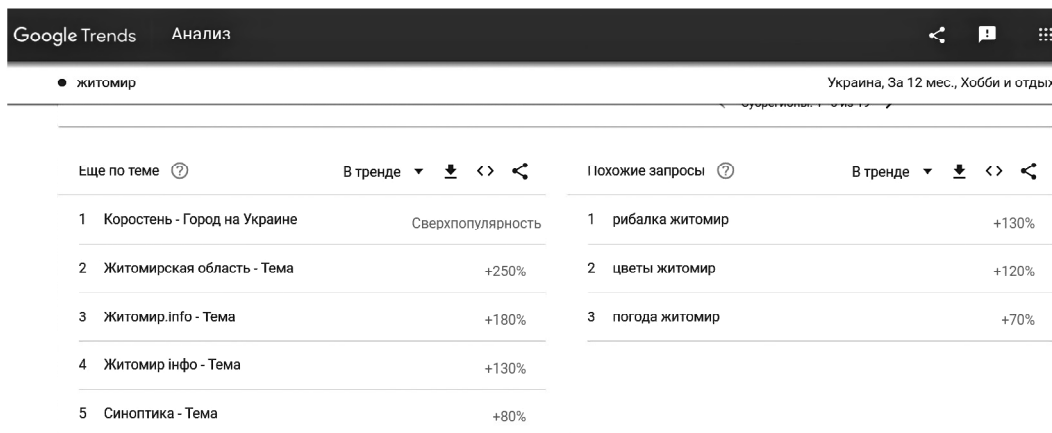

Рис. 1. Найбільш популярні пошукові запити про Житомир в Google

Джерело: результати в Google Trends.

р. Тетерів у південно-західній та південно-східній частинах міста відповідно; 3 готелі знаходяться на перетині транспортних артерій міста: просп. Незалежності та вул. Перемоги; 2 готелі розташовані на півночі ("Хвиля", "Золоте руно"); 1 готель ("Петроград") знаходиться на північному сході; 4 готелі знаходяться в сусідніх з Житомиром населених пунктах [5]. Готелі міста Житомир можна розбити на дві групи. Перша група розташована у центрі міста, орієнтується на туристів, для яких є дуже важливим транспортна доступність і конкурують один з одним. Друга група розташована на межі території міста і орієнтована на інший тип туриста. В цілому більшість закладів розміщення туристів розміщено близько до визначних місць міста Житомир, що підвищує їх привабливість для потенційних туристів. Готельна база є різноманітною, але ємність готельного господарства не відповідає перспективам розвитку туризму в м. Житомир.

Наступним кроком є дослідження закладів ресторанного господарства. В місті Житомир нараховується 32 заклади ресторанного господарства, представлені ресторанами, кафе, їдальнями. Для визначення кращих з них на думку споживачів, звернемося до сайту TripAdvisor [8]. Згідно із сайтом, 5 найкращих ресторанів, на думку споживачів, відповідно виглядає таким чином: 1. Lila Hinkalna. 2. Pleasantville BBQ PUB. 3. Фа-милия. 4. Varenichna Zhitomirski Stravi. 5. Кафе Львовская Мастерская шоколада. Серед вказаних у списку ресторанів переважає українська, європейська та японська кухні.

Важливою складовою туристичної інфраструктури є транспортна доступність. Житомир — великий транспортний вузол України, головною особливістю якого є безпосередня близькість до міста Києва: відстань до столиці залізницею складає 165 км, автомобільними шляхами — 131 км (близько 1 год 35 хв їзди). Він знаходиться на важливому історичному шляху з Києва на захід — Брест-Литовському. Тепер це дорога європейського значення Київ — Варшава. Крізь місто також проходить дорога Мінськ — Ізмаїл. Одна з найважливіших конкурентних переваг Житомира полягає у тому, що він розташований на лінії майбутнього III пан'європейського автомобільного транспортного коридору, який повинен поєднати п'ять країн — Іспанію, Францію, Німеччину, Польщу та Україну [5].

Треба зазначити, що наразі Управління транспорту та зв'язку м. Житомир виконує 2 цільові програми. "Програма розвитку міського електротранспорту" передбачає оновлення трамвайної та тролейбусної інфраструктури, придбання тролейбусів. Місто стало першим в Україні і навіть одним із перших у Європі, де в муніципальному транспорті запровадили валідатори і термінали для безготівкового розрахунку за квитки. Міський транспорт обладнали GPS-трекерами. На сучасних зупинках з'явилися табло з інформацією про час прибуття комунальних автобусів і тролейбусів. Приватних перевізників також зобов'язали встановити GPS-трекери [9].

Таким чином, у місті створена певна туристична інфраструктура. Висновки про ефективність її використання туристами можна зробити завдяки оцінці її залучення в туристичну діяльність. Якщо розглядати рівень залучення туристичних ресурсів та відповідно туристичної інфраструктури Житомира в організованій туризм, то результати дослідження туроператорів України показали, що місто присутнє в їхніх туристичних маршрутах. Згадування Житомир можна знайти на офіційних сайтах провідних туроператорів України, які спеціалізуються на внутрішній туризм: "Kraina UA", "Відвідай", "Anga Travel" [10]. Найчастіше туроператори України включають Житомир як один з пунктів маршруту, хоча менеджери туроператора "ТамТур" розробили програму туру, орієнтовану тільки на відвідування міста Житомир [11].

Якщо аналізувати неорганізований туризм, то згідно з даними, отриманими завдяки Google Trend, пошук про Житомир як туристичне місто не є в трендах (рис. 1).

Водночас туризм у Житомирі насправді є. З п'ятниці та протягом уїк-енду у місті спостерігається велика кількість автовок з київськими номерами. Кияни та інші іногородні зупиняються в житомирських ресторанах (у тому числі й замських, де є невеликі готелі), щоб відсвяткувати день народження, зустрітися з друзями, відпочити на природі та заощадити. Співвідношення ціна-якість цілком влаштовує киян.

Якщо аналізувати атрактивність туристичних об'єктів, то, на думку користувачів TripAdvisor, найпопулярніші розваги для дітей у місті Житомир це: музей космонавтики ім. С. Корольова; Гагаринський парк; парк Замкової гори. Також, на думку користувачів TripAdvisor,

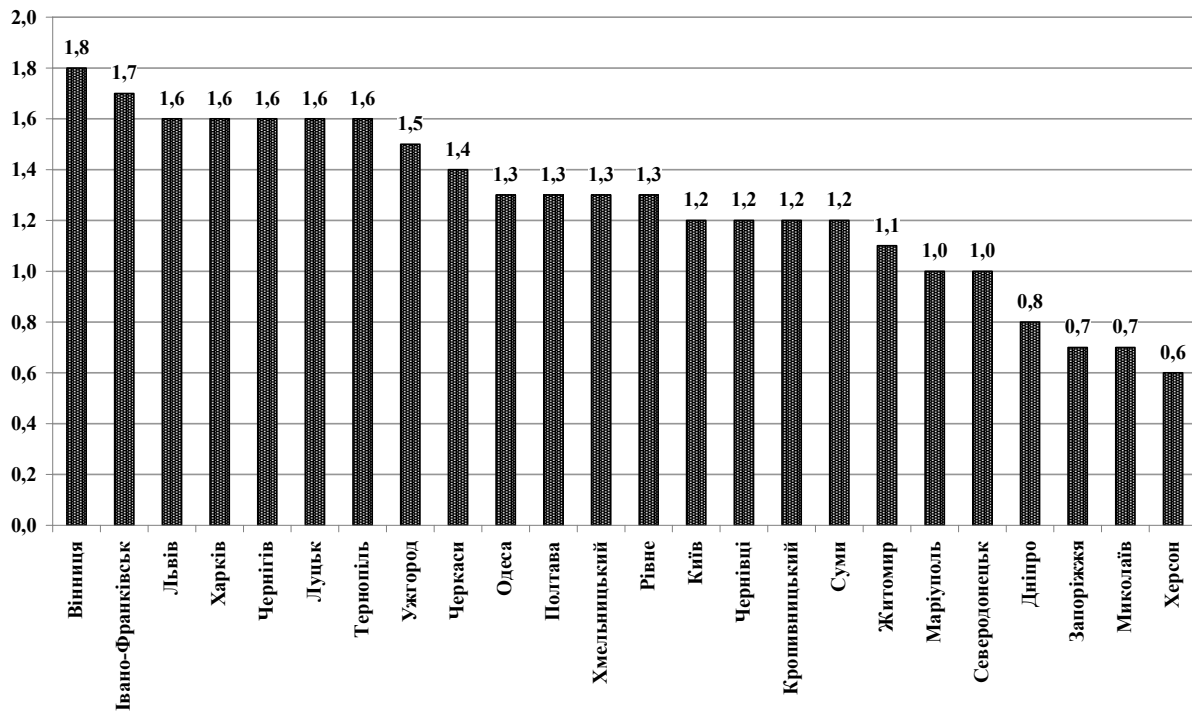

Рис. 2. Емоційне сприйняття краси обласних центрів місцевими жителями

Джерело: [13].

найкращі пам'ятки Житомира це: музей космонавтики ім. С. Корольова, Гагаринський парк, Спасо-Преображенський собор, Житомирський музей природи, парк Замкової гори. Музей космонавтики є лідером за рейтингом та кількістю вподобань серед користувачів Google Maps, найкращими розвагами на відкритому повітрі є Гагаринський парк, парк Замкової гори, скалодром, контактний зоопарк МультиЗоо [12]. Останні інфраструктурні об'єкти активно залучають не тільки місцевих жителів, але й туристів.

Важливим індикатором розвитку інфраструктури міста і багатства туристичного потенціалу є думка місцевих мешканців міста Житомир. Вони є головними амбасадорами розвитку міського туризму. Це пов'язано з тим, що в неорганізованому туризмі наразі надається перевага саме екскурсійним подорожам, на які спрямований туристичний потенціал міста. Для неорганізованих туристів основним джерелом інформації є місцеві мешканці. В цьому аспекті важливим є результати всеукраїнського муніципального опитування у 24 обласних центрах України, проведеного Міжнародним республіканським інститутом (MPI) в Україні спільно з Соціологічною групою "Рейтинг" у період з 12 травня по 3 червня 2021 року. Опитування проводились шляхом особистих інтерв'ю у будинках 19 196 постійних жителів України віком від 18 років і старше [13]. Згідно з результатами цього дослідження видно, що, наприклад, мешканці в переважній більшості не вважають Житомир красивим містом (рис. 2).

Більш того, згідно з рисунком 3, попри наявність в місті музею космонавтики, давньої історії міста та інших чинників, мешканці Житомира не вважають своє місто унікальним.

Отримані результати опитування доводять наявність проблем в інформаційному підкріпленні туристичних ресурсів. Тобто Житомир залучений в туристичну діяль-

ність, що доводять програми турів українських туроператорів. Також місто відвідують неорганізовані індивідуальні туристи, але не так масово, як відомі туристичні центри України, що дозволяє стверджувати про потенціал розвитку туризму в місті. Однак треба проводити активну інформаційну кампанію по корегуванню іміджа міста.

Наразі місцева влада робить деякі кроки в цьому напрямі. В місті діє Житомирський обласний інформаційний туристичний центр, створений для сприяння та реалізації туристичного потенціалу Житомирщини, який є основною ланкою між усіма групами інтересів: учасниками розбудови туристичної інфраструктури, обласною владою, громадою та відвідувачами міста. З метою популяризації міста Житомир місцевою владою зроблено ребрендинг логотипу міста. В результаті відкритого збору ініціатив "Місто, яким бачиш його ти" Житомир у 2021 р. отримав власний логотип. Варіант, поданий рекламною агенцією "Doris Advertising", прийняли як офіційний. Це графічний знак, геометрія якого базується на суміщенні форм літери Ж та широко розповсюдженого елемента поліського орнаменту [14]. Поява у Житомира логотипа стане додатковим стимулом до підвищення його візуальної культури та основою для розвитку сильного бренду міста. Вже зараз адміністрація міста активно впроваджує логотип міста в логотипи установ.

Попри позитивні тенденції розвитку сфери туризму та індустрії гостинності, сильні сторони та можливості Житомирської міської територіальної громади, конкурентоспроможність її туристичного продукту залишається низькою, що зумовлює недостатню кількість туристів (зокрема, в міжсезоння), малий розмір надходжень від галузі до бюджету Житомирської міської територіальної громади та інвестицій у галузь. Причиною ж є неформованість туристичного продукту та його недостат-

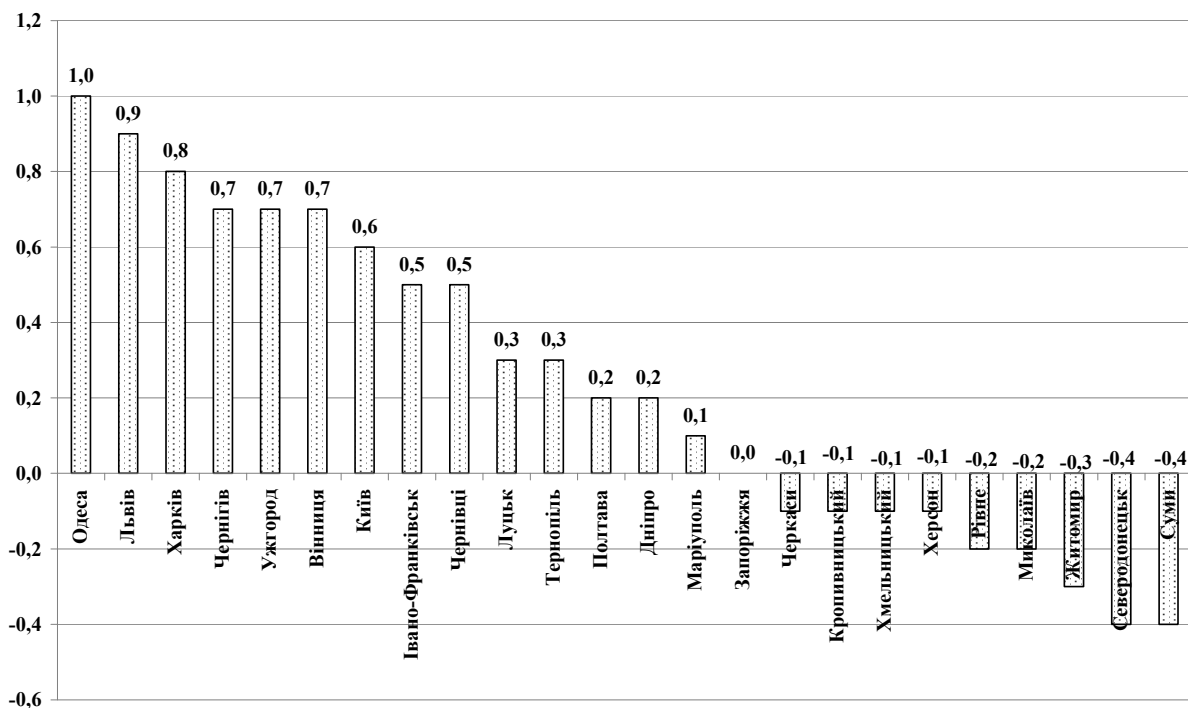

Рис. 3. Емоційне сприйняття унікальності обласних центрів місцевими жителями

Джерело: [13].

ня промоція, відсутні або неналежного стану елементи туристичної інфраструктури, рівень сервісу, забезпеченість кадрами та координації дій влади, бізнесу та громадських організацій.

Одною з можливостей для системного вирішення поставлених задач є пропозиція створити туристичний кластер у місті Житомир. Світовий довід свідчить, що кластерний підхід організації туристичної діяльності в регіоні сприяє створенню та просуванню конкурентоспроможного туристичного продукту на національному та міжнародному рівнях, підвищує та стимулює продуктивність роботи промисловості та інших суміжних із туризмом сфер, створюючи умови для залучення інноваційних технологій для виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг туристичного призначення, а також має здатність стимулювати ефективну співпрацю між державним та приватним сектором на основі державно-приватного партнерства.

Деякі з цих напрямів можна реалізувати в найближчий перспективі. Першим заходом пропонується створення системи туристичної навігації у місті, в т.ч. організація виготовлення та встановлення туристичних вказівників (туристичних стовпів-показчиків, показчиків різних напрямків, туристичних картосхем, дошок туристичної інформації, інформаційних білбордів та сітілайтів, інші). Це спростить пошук цікавих об'єктів та покаже містянам привабливі туристичні місця в Житомирі. Наступною пропозицією є створення туристичних візиток. Всі в Україні знають про житомирське морозиво, житомирські шкарпетки, житомирську горілку. Можна це використовувати у просуванні міста.

Проблемою залишається низький рівень поінформованості про існуючий туристичний потенціал міста. Навіть місцеві мешканці не відчувають унікальності свого міста. Цю проблему можна частково вирішити шляхом використання новітніх інформаційних технологій.

Більшість туристів, які відвідують місто, — неорганізовані, тобто не використовують послуги туристичних операторів. Джерелом інформації для них виступають різні джерела. Більш того, при пошуку інформації про туристичні можливості міста вони часто не знаходять цікаву потрібну інформацію і тому роблять вибір на користь інших дестинацій. Важливо, щоб інформація була зібрана в одному місці, викладена цікаво, послідовно. Така ситуація спонукає до розробки мобільного додатку, який би акумулював всю необхідну інформацію і забезпечував комфортний доступ до неї. Для роботи додатку необхідно розробити серверну частину, на якій будуть розміщуватись всі локації з геомітками та реалізовано наступні практичні інструменти для туристів: інструмент побудови маршруту; додавання нових локацій та відгуків про них користувачем або адміністратором через веб сайт; додавання нових геоміток з новими заходами, що проводяться; інструмент, який пропонує різні маршрути користувачу, в залежності від типу транспорту та вільного часу; систему рейтингу відвідування локацій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, Житомир є одним з міст України, яке має туристичну привабливість, у місті створено туристичну інфраструктуру, але рівень її не відповідає перспективам розвитку туризму. Так, наприклад, готельна база хоча і є різноманітною, але ємність готельного господарства відповідає тільки сучасному стану розвитку туризму в м. Житомир. Якщо розглядати рівень залучення туристичних ресурсів та відповідно туристичної інфраструктури міста Житомир в організований туризм, то результат дослідження туроператорів України показав, що Житомир присутній в деяких їхніх туристичних маршрутах. Водночас туристичний потенціал наразі не є конкурентоспроможним. Місто Житомир відсутнє у

рейтингу туристичних міст України, а результати опитування серед мешканців міста показують, що вони не обізнані про туристичний потенціал міста. Для створення сприятливого бізнес-середовища розвитку туризму у регіоні, залучення інвестицій та формування його позитивного іміджу необхідна ефективна регуляторна політика щодо оптимізації діяльності регіональних органів управління туризмом, створення відповідних дорадчих органів, громадських інститутів, туристичних кластерів для реалізації інвестиційних проєктів і просування туристичних можливостей дестинацій.

Література:

1. Герасименко В.Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
2. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: монографія. Чернівці: Книги — XXI, 2015. 440 с.
3. Собкевич О.Д., Ємельянова О. Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку. К.: НІСД, 2016. 37 с.
4. Сосько С.П., Скринько М.М. Інфраструктура в умовах транзитивної економіки: монографія. Харків: Екограф, 2015. 256 с.
5. Житомир: паспорт міста 2020. URL: <https://2030.zhitomir.ua/upload/iblock/62b/62b30d796a58156de27825cd186b0da2.pdf> (дата звернення: 18.01.2022).
6. Приватний музей старовинного інструменту "Ремісничий двір". URL: <http://tic.zt.ua/shcho-podyvytyts/mystetsko-kulturni-zaklady/zhytomyrskiyi-raion-mystetsko-kulturni/93-pryvatnyi-muzei-starovynnoho-instrumentu-remisnychy-dvir> (дата звернення: 18.01.2022).
7. Gnatyuk Art Center. URL: <http://tic.zt.ua/shcho-podyvytyts/mystetsko-kulturni-zaklady/zhytomyrskiyi-raion-mystetsko-kulturni/83-gnatyuk-art-center> (дата звернення: 18.01.2022).
8. Ресторани Житомира. URL: https://www.tripadvisor.ru/Restaurants-g298050-Zhytomyr_Zhytomyr_Oblast.html (дата звернення: 18.01.2022).
9. Транспортна еволюція Житомира: досвід для інших міст. URL: <https://cutt.ly/AU3JJTV> (дата звернення: 18.01.2022).
10. Тури в Житомир. URL: <https://anga.ua/city/zhitomir.html> (дата звернення: 18.01.2022).
11. Автобусний тур "Житомирські скарби". URL: <https://tamtour.com.ua/tur-do-zhytomyra> (дата звернення: 18.01.2022).
12. Розваги в Житомирі. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attractions-g298050-Activities-c56-Zhytomyr_Zhytomyr_Oblast.html (дата звернення: 18.01.2022).
13. Сьоме всеукраїнське муніципальне опитування: мешканці міст задоволені місцевим самоврядуванням. URL: <https://iri.org.ua/survey/some-vseukrayinske-munitsypalne-opytuvannya-meshkantsi-mist-zadovoleni-mistsevym> (дата звернення: 18.01.2022).
14. У Житомира з'явився офіційний логотип. URL: <https://inspired.com.ua/creative/zhytomyr-logo/> (дата звернення: 18.01.2022).

References:

1. Herasymenko, V. H. (2016) Otsinka turystychno-rekreatsijnoho potentsialu rehionu: monohrafiia [Assessment of tourist and recreational potential of the region: monograph], ONEU, Odesa, Ukraine.
 2. Rutyn's'kyj, M. J. and Stetsiuk, O. V. (2015), Turystrychnyj kompleks Karpats'koho rehionu Ukrainy: Monohrafiia [Tourist complex of the Carpathian region of Ukraine: Monograph], Knyhy — XXI, Chernivtsi, Ukraine.
 3. Sobkevych, O.D. Yemelianova O. (2016), Realizatsiia potentsialu transportnoi infrastruktury Ukrainy v stratehii postkryzovoho ekonomichnoho rozvytku [Realization of the potential of the transport infrastructure of Ukraine in the strategy of post-crisis economic development], NISD, Kyiv, Ukraine.
 4. Son'ko, S. P. and Skryn'ko, M. M. (2015), Infrastruktura v umovakh tranzytivnoi ekonomiky: monohrafiia [Infrastructure in a transitive economy: monograph], Ekohraf, Kharkiv, Ukraine.
 5. The Official Site of Project "Integrated Urban Development in Ukraine" (2022), "Zhytomyr: passport of the town 2020", available at: <https://2030.zhitomir.ua/upload/iblock/62b/62b30d796a58156de27825cd186b0da2.pdf> (Accessed 18 January 2022).
 6. The official site of Zhytomyr Regional Tourist Information Center (2022), "Private Museum of Ancient Instruments "Craft Yard"", available at: <http://tic.zt.ua/shcho-podyvytyts/mystetsko-kulturni-zaklady/zhytomyrskiyi-raion-mystetsko-kulturni/93-pryvatnyi-muzei-starovynnoho-instrumentu-remisnychy-dvir>. (Accessed 18 January 2022).
 7. The official site of Zhytomyr Regional Tourist Information Center (2022), "Gnatyuk Art Center", available at: <http://tic.zt.ua/shcho-podyvytyts/mystetsko-kulturni-zaklady/zhytomyrskiyi-raion-mystetsko-kulturni/83-gnatyuk-art-center> (Accessed 18 January 2022).
 8. TripAdvisor (2022), "Restaurants in Zhytomyr", available at: https://www.tripadvisor.ru/Restaurants-g298050-Zhytomyr_Zhytomyr_Oblast.html (Accessed 18 January 2022).
 9. Deutsche Welle Ukraine (2019), "Transport evolution of Zhytomyr: experience for other cities", available at: <https://cutt.ly/AU3JJTV> (Accessed 18 January 2022).
 10. The official site of Anga Travel (2021), "Tours in Zhytomyr", available at: <https://anga.ua/city/zhitomir.html> (Accessed 18 January 2022).
 11. The official site of Tamtour (2021), "Zhytomyr Treasures" Bus Tour, available at: <https://tamtour.com.ua/tur-do-zhytomyra> (Accessed 18 January 2022).
 12. TripAdvisor (2022), "Entertainment in Zhytomyr", available at: https://www.tripadvisor.ru/Attractions-g298050-Activities-c56-Zhytomyr_Zhytomyr_Oblast.html (Accessed 18 January 2022).
 13. The official site of International Republican Institute (2021), "Seventh All-Ukrainian Municipal Survey: City Residents Satisfied with Local Self-Government", available at: <https://iri.org.ua/survey/some-vseukrayinske-munitsypalne-opytuvannya-meshkantsi-mist-zadovoleni-mistsevym> (Accessed 18 January 2022).
 14. Inspired Media (2021), "Zhytomyr has an official logo", available at: <https://inspired.com.ua/creative/zhytomyr-logo/> (Accessed 18 January 2022).
- Стаття надійшла до редакції 25.01.2022 р.*